

Kentlere göç eden kırsal nüfusun kentsel uyumu ve kentleşme düzeyleri üzerine uygulamalı bir araştırma: Erzurum kenti örneği

Ogün Coşkun¹
Serhat Zaman²

Özet

Kırsal alanlardan gerçekleşen göçler her geçen yıl kentlerde önemli bir kırsal nüfus birikimine neden olmaktadır. Türkiye gibi kentsel nüfusu hızla artan ülkelerde önemli sorunlardan birisi de kentlere göç eden kırsal nüfusun kentsel uyum ve kentleşme düzeyleridir. Genel tablo, kentte yaşayan ama kentleşememiş bir nüfus ve bu nüfusun ortaya çıkardığı mekânsal sorunlara ev sahipliği yapmaktadır.

Bu çalışmada, Erzurum kentinin 26 farklı semt ve mahallesinde yapılan anket uygulamaları ile veri toplanmış ve elde edilen verilerin yorumlanması ile kente göç eden kırsal nüfusun kentsel uyumu ve kentleşme düzeyi üzerine çıkarımlarda bulunulmuştur. Elde edilen bulguların yorumlanması, Erzurum özelinde kente göç edip yerleşen kırsal nüfusun kente ve kent yaşamına uyumu konusunda çeşitli sonuçlar ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Kentleşme; kentsel uyum; kırsal göç; Erzurum kenti

¹ Yrd. Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı,
E-mail: oguncoskun@atauni.edu.tr

² Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı,
E-mail: serhatz@atauni.edu.tr

An applied study about urban adaptation of rural population migrating to cities and their urbanization level: Erzurum example

Ogün Coşkun¹
Serhat Zaman²

Abstract

The migration from rural areas causes significant rural population increase in cities each passing year. And one of the problems in countries like Turkey where urban population increases rapidly is the urban adaptation and urbanization level of this rural population migrating to the city. General view indicates a non-urbanized population living in the city and a spatial structure that this population creates.

In this study, data was collected with questionnaires applied in 26 different quarters and neighborhoods of Erzurum, and inferences are made about the urban adaptation of the rural population migrating to the city and their urbanization level by interpreting these obtained data. The interpretation of the obtained findings revealed different clusters in the subject of adaptation of the rural population, who migrated to and settled in Erzurum, to the city and urban life.

Keywords: Urbanization; urban adaptation; rural migration; Erzurum

1 Assist. Prof. Dr. Atatürk University, Kazım Karabekir Faculty of Education, Department of Geography Education.
E-mail: oguncoskun@atauni.edu.tr

2 Assoc. Prof. Dr. Atatürk University, Kazım Karabekir Faculty of Education, Department of Geography Education.

E-mail: serhatz@atauni.edu.tr

Giriş

Kent, kentleşme ve kentleşme günümüzün popüler bilimsel kavramlarından bazılarıdır. Kentler, içinde yaşayan nüfusu, fonksiyonları, sorunları, gündelik işleyişleri ile multidisipliner bir çalışma alanı durumundadırlar. Bu yüzden doğal olarak pek çok akademik çalışmaya konu oluşturmaktadırlar.

Kent, üzerinde tam anlamıyla birlik sağlanmış, genel kabul görüşleri oturmuş, Dünya'nın pek çok yerinde büyük ölçüde aynı kriterler ile değerlendirilen bir kavram değildir. Örneğin yalnızca Türkiye içinde bile, birbirinden oldukça farklı kriterlere göre yapılmış çok sayıda kent tanımı olduğu görülmektedir. Aslında bu son derece doğal bir sonuçtur. Çünkü kentler, daha önce de belirttiğimiz gibi multidisipliner bir araştırma sahası durumundadırlar. Bu yüzden her bilim kolunun kendine özgü kriterleri ve dolayısıyla tanımlamaları ortaya çıkmaktadır. Bu tanımlardan bazıları şöyle sıralanabilir:

“Kent, insanların birbirleriyle buluştukları, malların değiş tokuş edildiği ve fikirlerin yayıldığı bir ilişkiler ve kararlar merkezidir (Huot vd.,2000:14). Gerçek bir kent, örgütlü, hiyerarşik, siyasal ve sosyal bir yapı yansıtmalıdır. Böyle bir kent, belli bir ekonomik ve sosyal gelişmeye tanıklık etmeli; barındırdığı insanlarla çevresinde yaşayan insanlar arasında yeni bir tür ilişkinin kurulduğunu göstermelidir” (Huot vd.,2000:34).

Eski Yunanda kent, siyasal, dinsel ve toplumsal gelenekleri paylaşan bir yurttaşlar topluluğu olarak görülmüş, barbarlık ve kaos ile karşıt, uygarlık ile eş anlamlı olarak kabul edilmiştir (Owens,2000:1). Bir topluluk olarak kabul gören kentlerde, evler, duvarlar, rıhtımlar ve diğer yapılar gibi çeşitli fiziki özellikler ise ikincil öneme sahip olgular olarak düşünülmüştür (Owens,2000:2).

Kentler, kısaca farklılıkların çeşitlilik içinde anlamlı olduğu mekânlardır. Yoğun ilişkiler yumağından oluşan kentler, yeniliklere açık fakat kendi kurallarını üreten bir yapıya sahip mekânlar olarak tanımlanmaktadır (Tankut vd.,2002:5).

Görüldüğü üzere, sayıları arttırılabilecek olan bu tanımlamaların her biri kentlerin farklı özelliklerine vurgu yapmakta ve ilgi alanlarına istinaden değişik kriterleri esas almaktadır. Kent tanımları ile bu tanımlamalara temel oluşturan kriterlerdeki çeşitlilik ve zenginliği kentle ilintili kavramlarda da gözlemlemek mümkündür.

Kentle ilgili bu tür kavramlardan birisi de kentleşmedir. “*Kentleşme, çoğu kez kentleşme ile karıştırılmakla birlikte ondan ayrı olan ve kentleşme akımı sonucunda, toplumsal değişimin insan davranış ve ilişkilerinde, değer yargılarında ve yaşam biçimlerinde değişiklikler yaratma süreci*” olarak tanımlanır (Keleş,1998:80). Elbette bu süreç, kentteki mevcut bürokratik yapı, yerleşik kentli nüfus ve kentsel örgütler ile etkileşime bağlı olarak hız kazanabilmektedir (Erkan,2004:26). Kentli insana özgü davranışlar olarak somutlaştırılabilecek olan kentleşme olgusunun, ekonomik, sosyal, siyasal, psikolojik, inançsal ve estetik boyutlar gibi farklı alanlarda gözlemlenebilecek değişiklikleri kapsar nitelikte olduğu ifade edilebilir (Baş,2008:80-81). Bu nedenle, kentleşme kentte yaşayan insanlar arasında birçok değişkene bağlı olarak farklı düzeylerde gerçekleşebilmektedir. Eldeki bu çalışmada, söz konusu değişkenlerin bazıları dikkate alınarak, kırsal yerleşmelerden kente göç eden nüfusun kentleşme ve kentsel uyum düzeyleri, Erzurum kenti örneğinde araştırılmıştır.

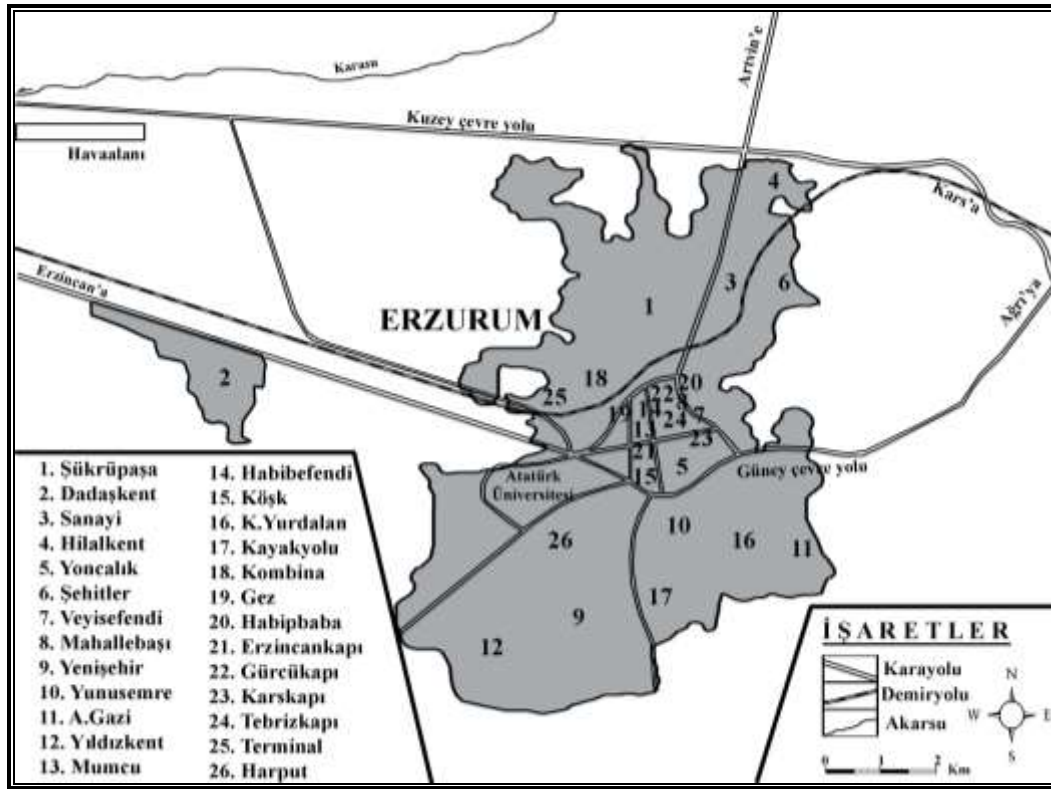
Kentler, bir takım özellikleri nedeniyle çevrelerindeki kırsal alanlardan göç alan yerleşmeler olarak bilinirler. Bu tür özelliklere sahip olan kentlerden birisi de Erzurum’dur. Bilindiği üzere Erzurum, ticaret ve yönetim fonksiyonları yanında diğer hizmet fonksiyonları açısından da önemli bir merkez olma özelliğini geçmişten bu yana korumaktadır (Doğanay,1983:45). Bu özellikler, zamanla kentte önemli oranda kırsal kökenli bir nüfus birikimine neden olmuştur.

Amaç

Bu araştırmanın amacını; “kente göç eden kırsal nüfusun, uyum ve kentleşme düzeyleri üzerinde etkin olan bir takım faktörlerin, Erzurum kenti örneğinde belirlenmesi” şeklinde ifade etmek mümkündür.

Yöntem

Yukarıda belirtilen genel amaç doğrultusunda, maksatlı örnekleme yöntemi kullanılarak, kentin en fazla kırsal göç aldığı düşünülen bölgelerinde anketler yapılması yoluna gidilmiştir (Şekil 1). Bilindiği üzere, maksatlı örnekleme yöntemi, örnek seçiminde araştırmacıların taraf olduğu bir tekniktir (Creswell,2005:204). Burada da, özellikle kırsal alandan göç aldığı düşünülen mahalle ve semtler uygulamalar için bilinçli olarak tercih edilmiştir.

Şekil 1. Anket uygulamalarının yapıldığı mahalle ve semtlerin dağılımı ³

Araştırmanın uygulama kısmında, Erzurum'da yer alan 26 farklı mahalle ve semtte anket çalışması yapılmıştır. Kapalı ve açık uçlu sorulardan oluşturulan anket formlarının titiz bir elemeye tabi tutulması sonucunda 259 anketin çalışmaya veri tabanı oluşturması uygun görülmüştür.⁴ Uygulanan anketlerde katılımcılara yirmi kadar soru yöneltilmiş ve bu sorularla farklı konulardaki yığılımların belirlenmesi amaçlanmıştır. Anket formlarındaki sorular; katılımcı grubun betimlenmesine yönelik (doğum yeri, yaş, ikâmet adresi vb.), göç reflekslerindeki yığılımların tespitine yönelik (göç süresi, göç etme şekli, göç nedeni vb.), sosyo-ekonomik seviyelerin belirlenmesi amacıyla yöneltilen (eğitim ve gelir düzeyi, eş çalışma oranı, çocuk sayısı vb.) ve kentleşme düzeylerini tespit etmeye yönelik (kentsel yaşam memnuniyeti, memleketle ilişki yoğunluğu, kentte mülk edinimi, boş vakitlerin değerlendirilmesi ve kentsel alışkanlık edinimi vb.) olmak üzere temel olarak dört grupta toplanmaya çalışılmıştır. Yüz yüze yapılan bu görüşmelerden elde edilen bulguların yorumlanması ile kentsel uyuma yönelik çeşitli yığılımların ve farklılaşmaların belirlenmesi

³ Erzurum Büyükşehir Belediyesi Fen-İşleri Müdürlüğü ve Erzurum Valiliği Kültür-Turizm Müdürlüğü kayıtlarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

⁴ Anket uygulamaları hakkında bkz:

Baş.T., (2005). *Anket - Anket Nasıl Hazırlanır? Anket Nasıl Uygulanır? Anket Nasıl Değerlendirilir?*- Seçkin Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara.

amaçlanmıştır. Elde edilen verilerin analizinde SPSS (Statistical Package for Social Sciences) programı kullanılmış; tanımlayıcı istatistikler için Frekans testi, karşılaştırma ve karşılıklı etkileşim amaçlı istatistikler için ise Ki Kare analizlerinden⁵ yararlanılmıştır.

Araştırmada elde edilen bulgular, anketlerin uygulandığı 26 semt ve mahalle ile 259 kişilik katılımcı grubun görüşlerine dayalıdır. Bu nedenle çalışmanın uygulama bölümündeki yargıların, katılımcı grubun görüşleri ile sınırlı olduğunu ifade etmek yerinde olacaktır. Araştırmaya ilişkin bir diğer önemli sınırlılık ise, göçe kaynaklık eden yerleşmelerin seçimi ile ilgili olmuştur. Erzurum kenti, yakın çevresindeki illerin (Kars, Ağrı gibi) kırsal alanlarından da göç almakla birlikte, söz konusu kırsal nüfus daha kapsamlı bir çalışmada ele alınabileceğinden, bu araştırmanın kapsamı dışında tutulmuş ve çalışma sadece Erzurum ilinin ilçelerinden kente göç eden nüfusla sınırlandırılmıştır.

Bulgular ve Yorum

Araştırmada elde edilen bulgular üç aşamada yorumlanmaya çalışılmıştır. İlk olarak, katılımcıların bir takım genel özelliklerinin ve bu özelliklerdeki yığılımların yorumlanması yoluna gidilmiş, daha sonra göç eğilimlerinin belirlenmesine gayret edilmiştir. Araştırmanın genel amacına uygun olarak, kentsel adaptasyon ve kentleşme düzeyleri üzerine etki eden etmenlerin tespit edilmesi ise son aşamayı oluşturmuştur.

Tablo 1'in incelenmesi ile görüleceği üzere, uygulamalara katılan katılımcıların yaşları 30 ile 60+ arasında değişmekte olup; en yoğun yaş grubunu % 35,5'lik payla 41-50 yaş grubu oluşturmaktadır. Katılımcıların % 29'u 30-40 yaş arasında % 34,7'lik bölümü ise 51-60 yaş arasındadır. Dağılımdan da açıkça anlaşıldığı üzere, katılımcıların tamamı ya çalışma çağında ya da emeklilik devresinde kabul edilen yaş aralığında yer almaktadır (Tablo 1).

Tablo 1. Katılımcıların yaş gruplarına göre dağılımı

Yaş grubu	Sayı	Oran
30-40 yaş	75	% 29
41-50 yaş	92	% 35,5
51-60 yaş	90	% 34,7
60+ yaş	2	% 0,8
Toplam	259	% 100,0

Katılımcı grup içerisinde meslek ve gelir dağılımının incelenmesi de katılımcıların belirgin niteliklerinin kavranmasında önemli kabul edilebilir. Farklı meslek mensupları yer

⁵ Söz konusu istatistik analizler ve SPSS uygulamaları için bkz:

Büyüköztürk,Ş. (2004), *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, PegemA Yayıncılık, 4.Baskı, Ankara.

almakla birlikte, katılımcılar arasında % 35,5'lik oranla esnaf ilk sırada ve % 20,5'lik oranla serbest meslek sahipleri ikinci sırada bulunmaktadır. Bu iki iş kolunun yanında, memurlar, işçiler ve emekliler dağılımdaki diğer meslekler olarak görülmektedir (Tablo 2). Uygulama grubunun gelir dağılımı ise oldukça dikkat çekicidir. Aylık geliri 1000 TL'nin altında olan 148 katılımcı tüm grubun % 57,1'lik bölümünü oluşturmakta; geliri 1000-2000 TL arasında olanlar ise % 37,8'i temsil etmektedir. Bu durum da, katılımcıların oldukça büyük bölümünün (% 84,9'u) aylık gelirinin 2000 TL'nin altında olduğunu göstermektedir (Tablo 3).

Tablo 2. Katılımcıların meslek gruplarına göre dağılımı

Meslek grubu	Sayı	Yüzde
Serbest	53	20,5
Memur	49	18,9
İşçi	29	11,2
Esnaf	92	35,5
Emekli	36	13,9
Toplam	259	100,0

Tablo 3. Katılımcıların gelir düzeylerine göre dağılımı

Gelir (TL)	Sayı	Yüzde
1000-	148	57,1
1000-2000	98	37,8
2000+	13	5,1
Toplam	259	100,0

Katılımcıların tamamı, Erzurum'un ilçelerinden kente göç etmiş, başka bir deyişle kente sonradan yerleşmiş kişilerden oluşmaktadır. 259 kişilik uygulama grubunun hepsi kırsal kökenli, diğer bir deyişle kırsal alanlardan göç ederek kente yerleşmiş ailelere mensuptur. Bu nedenle, uygulama grubunu “kente göç eden kırsal nüfus” olarak tanımlamak yerinde olacaktır. Katılımcıların farklı tarihlerde Erzurum'a göç ederek yerleşmiş olduğu görülmekle birlikte, yaklaşık % 63'lük büyük bölümü 20 yıldan uzun zamandır Erzurum kentinde yaşamaktadır. Dağılımın tamamı değerlendirildiğinde, uygulama grubunun % 89,2'lik bölümünün 10 yıldan uzun zamandır kentte yaşadığı görülmektedir (Tablo 4).

Kente göç etme zamanı kadar önemli bir diğer etmen de göç etme nedeni olarak belirtilebilir. Buradan hareketle, katılımcıların göç nedenlerini incelediğimizde, büyük bir çoğunlukla ekonomik nedenlerin (başta işsizlik olmak üzere) ilk sırada yer aldığı görülür. Gerçekten de, tüm katılımcıların yaklaşık % 89,6'lık bölümü kente ekonomik nedenlerle göç etmiş ve yerleşmiştir. Eğitim ve sağlık olanakları gibi kentsel fonksiyon gelişmişliği, tayin-

atama gibi zorunlu durumlar ile kan davasından kaçış gibi sosyo-kültürel yapıyla ilişkili nedenler listede yer alan diğer etmenler olarak göze çarpar (Tablo 5).

Tablo 4. Katılımcıların kente göç etme zamanlarına göre dağılımı

Göç etme zamanı	Sayı	Yüzde
0-5 yıl önce	10	3,9
6-10 yıl önce	18	6,9
11-15 yıl önce	54	20,8
16-20 yıl önce	14	5,5
20 yıldan önce	163	62,9
Toplam	259	100,0

Tablo 5. Katılımcıların kente göç etme nedenlerine göre dağılımı

Göç etme nedeni	Sayı	Yüzde
Ekonomik nedenler	232	89,6
Eğitim	14	5,4
Tayin, atama vb.	7	2,7
Sağlık	4	1,5
Kan davası	2	0,8
Toplam	259	100,0

Büyük bölümü ekonomik nedenlerle kente göç etmiş olan uygulama grubunda görülen bir diğer önemli yığılım da, kente göç edilen devrede iş bulma ve ikâmet yeri tercihi konusunda olmuştur. Tablo 6'nın incelenmesi ile görüleceği üzere, katılımcıların yarısından fazlası (%55,2'si) kente göç edip yerleştikten sonra iş bulma konusunda hemşehrilerinden destek görmüştür. Aynı durum, ikâmet yeri tercihinde de etkin olmuş ve katılımcıların büyük bölümü (% 66,4'ü) hemşehri yönlendirmesi ile oturacakları semtleri seçmişlerdir (Tablo 7). Kente göçten hemen sonra ortaya çıkan bu iki yığılımı, kentsel yaşamda uzun yıllar devam edecek sıkı bir birlikteliğin de habercisi olarak yorumlamak mümkündür.

Tablo 6. Katılımcıların kentte iş bulmasında etkin faktörler

İş bulmada etkili faktör	Sayı	Yüzde
Hemşehri yardım ve desteği	142	55,2
Diğer	117	44,8
Toplam	259	100,0

Tablo 7. Katılımcıların kentte ikamet yeri tercihinde etkili olan faktörler

İkâmet yeri tercihinde etkili faktör	Sayı	Yüzde
Hemşehri yönlendirmesi	172	66,4
Diğer	87	33,6
Toplam	259	100,0

Genel bir takım özellikleri ve göç eğilimleri tespit edilmeye çalışılan katılımcılara yöneltilen diğer sorular kentsel adaptasyon ve kentleşme düzeylerinin belirlenmesine yönelik olmuştur. Bu sorularla ekonomik ve sosyo-kültürel unsurların bir arada değerlendirilmesi ve kentsel adaptasyon düzeyi hakkında çıkarımda bulunulması amaçlanmıştır. Anket uygulamalarında yöneltilen bu tip soruların bir bölümü, katılımcıların memleketleri (çoğunlukla köyleri) ile olan bağlarını tespit etmeye bir başka deyişle kente adapte olup olmadıklarını belirlemeye yönelik olarak sorulmuştur. Buna göre; öncelikle memleket ziyareti sıklığı ve süresi belirlenmeye çalışılmıştır. Tablo 8'in incelenmesi ile anlaşılacağı üzere, katılımcıların 214'ü yani % 82,6'sı yılda bir ya da birkaç kez memleketine gitmektedir. Memleketine birkaç yılda bir giden ya da hiç gitmeyenler ise uygulama grubunun yalnızca %17,4'lük bölümünü oluşturmaktadır (Tablo 8).

Tablo 8. Katılımcıların memleketlerini ziyaret etme sıklığı

Ziyaret sıklığı	Sayı	Yüzde
Yılda bir	39	15,0
Yılda birkaç kez	175	67,6
Birkaç yılda bir	14	5,4
Hiç	31	12,0
Toplam	259	100,0

Bu durum bize ilk etapta, katılımcıların göç ederek kente yerleşmiş olmalarına karşın kırsal alanlarla (memleketleri) bağlarını koparmamış olduklarını göstermektedir. Bu konudaki bir diğer dikkat çekici yığılım memlekette geçirilen süreye ilişkin olmuştur. Katılımcıların % 65,3'lük bölümü yılda bir ay ve daha fazla süreyi memleketinde geçirmektedir. Memlekette geçirilen sürenin gününbirlik ve haftalık ziyaretlerle sınırlı olmayışı ve çoğunlukla bir ay ve daha uzun sürelerle yaygın oluşu, bu ziyaretlerin yalnızca “ziyaret” amaçlı olarak değerlendirilmesini güçleştirmektedir (Tablo 9).

Tablo 9. Katılımcıların memleket ziyaretlerinde kalış süreleri

Kalış süresi	Sayı	Yüzde
Gününbirlik	38	14,7
Haftalık	20	7,7
Bir ay ve üzeri	169	65,3
Hiç	32	12,3
Toplam	259	100,0

Anketlerde bir sonraki sorulara verilen cevaplar, memlekette geçirilen sürelerdeki yığılımı açıklar nitelikte olmuştur. Gerçekten de katılımcıların yaklaşık % 67,6'sı köyde gelir getirici mülk sahibi % 77,6'sı ise köyde ev sahibidir (Tablo 10-11). Bu iki konudaki yığılım

köyle ekonomik bağlantının devamlılığını göstermesi açısından önemli bulunmuştur. Katılımcıların büyük bölümünün köylerinde ev ve gelir getirici mülk sahibi oluşu, kentte yaşamalarına karşın köyleriyle ekonomik ve dolayısıyla sosyo-kültürel bağlılıklarını adeta zorunluluk haline getirmiştir. Ayrıca daha önce söz konusu edilen ve katılımcıların büyük bölümünde görülen gelir seviyesi düşüklüğü de göz önüne alındığında bu ekonomik ilişkinin devamlılığını açıklamak daha kolay olacaktır.

Tablo 10. Katılımcıların memleketlerde ev sahipliği

Memlekette ev mülkiyeti	Sayı	Yüzde
Memlekette evi var	201	77,6
Memlekette evi yok	58	22,4
Toplam	259	100,0

Tablo 11. Katılımcıların memleketlerde gelir getirici mülk sahipliği

Gelir getirici mülk varlığı	Sayı	Yüzde
Memlekette mülkü var	175	67,6
Memlekette mülkü yok	84	32,4
Toplam	259	100,0

Söz konusu bu ev ve mülk sahipliği aynı zamanda memlekete gidiş nedenlerine de etki etmiştir. Katılımcıların farklı sıklıklarda memleketlerine giden 228 kişilik bölümünün, % 53,7'lik kısmı ekonomik nedenler ileri sürmüşlerdir. Geriye kalan % 46,3'lük bölüm ise tatil, dinlenme vb. nedenlerle memlekete gitmektedirler. Bu katılımcıların % 43'lük bölümü ise doğrudan ürün satışı yolu ile ekonomik gelir sağlamaktadır (Tablo 12-13).

Tablo 12. Katılımcıların memleket ziyaretlerinin nedenleri

Ziyaret nedenleri	Sayı	Yüzde
Tatil, dinlenme vb. nedenler	107	46,3
Ekonomik nedenler	121	53,7
Toplam	228	100,0

Tablo 13. Katılımcıların memleketlerinden getirdikleri ürün satış durumları

Doğrudan ürün satışı	Sayı	Yüzde
Evet	98	43,0
Hayır	130	57,0
Toplam	228	100,0

Anket uygulamalarının son bölümünde ise katılımcılara kentte yaşadıkları evin mülkiyeti ile kent hayatından memnuniyetleri sorulmuş ayrıca boş vakitlerin nasıl geçirildiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Katılımcıların % 72,2'lik bölümü kentte ev sahibi olduğunu yine % 78,8'lik bölümü ise kentsel yaşamdan memnun olduğunu belirtmişlerdir (Tablo 14-15).

Tablo 14. Katılımcıların kentsel yaşam memnuniyetlerinin dağılımı

Kentsel yaşam memnuniyeti	Sayı	Yüzde
Memnun	204	78,8
Memnun değil	55	21,2
Toplam	259	100,0

Tablo 15. Katılımcıların kentte ev sahibi olma oranları

Kentte ev sahipliği	Sayı	Yüzde
Ev sahibi	187	72,2
Kiracı	72	27,8
Toplam	259	100,0

Katılımcıların kentte ev sahibi olmaları kentsel yaşamdan memnuniyet düzeyini yukarı çeken önemli bir etmen olmaktadır. Her iki değişken arasındaki ilişki düzeyini belirlemek amacıyla yapılan ki kare analizi, katılımcıların kentsel yaşam memnuniyetleri ile kentte ev sahibi olmaları arasında anlamlı ($p < 0,05$) bir farklılaşma olduğunu göstermektedir (Tablo 16). Katılımcıların gelir seviyesi düşünüldüğünde, kentte ev sahibi olmanın, ekonomik olarak sağladığı avantajlar ve aidiyet duygusuna yaptığı katkı nedeniyle böylesi bir olumlu etki oluşturduğunu ifade etmek yerinde olacaktır.

Tablo 16. Kentsel yaşam memnuniyeti ile kentte ev sahibi olmaya yönelik ki kare analizi

		Kentte ev sahibi olma		Toplam	X ²	p	
		Evete	Kira				
Kentsel yaşam memnuniyeti	Evet	f	154	50	204	5,179	,023*
		Kentsel yaşam memnuniyeti	% 75,5	% 24,5	% 100		
		Kentte ev sahibi olma	% 82,4	% 69,4	% 78,8		
	Hayır	f	33	22	55		
		Kentsel yaşam memnuniyeti	% 60	% 40	% 100		
		Kentte ev sahibi olma	% 17,6	% 30,6	% 21,2		
Toplam	f	187	72	259			
	Kentsel yaşam memnuniyeti	% 72,2	% 27,8	% 100			
	Kentte ev sahibi olma	% 100	% 100	% 100			

* $p < 0,05$

Katılımcıların kentsel yaşamıyla ilgili bir başka ilginç yığılım ise boş vakitlerin değerlendirilmesi konusunda görülmektedir. Boş vakitlerin, büyük bir çoğunlukla (%74,9 oranında) kahvehane/çay ocaklarında geçirildiği ifade edilmiştir. Katılımcıların % 24,1'lik bölümü ise boş vakitlerini sinema, tiyatro, internet kafe, halı saha vb. yerlerde geçirmektedirler (Tablo 17).

Tablo 17. Katılımcıların boş vakitlerini değerlendirme biçimleri

Faaliyet türü	Sayı	Yüzde
Kahvehane/çay ocağı	194	74,9
Sinema, tiyatro	15	5,8
İnternet kafe	2	3,9
Halı saha vb.	10	0,8
Diğer	38	14,6
Toplam	259	100,0

Sosyo-kültürel adaptasyon düzeyi hakkında ipucu vereceği düşünülen bu anket sorusuna verilen cevaplardaki yığılım, aradan geçen uzun süreye (kimi katılımcılarda 20 yıldan fazla) karşın katılımcıların büyük bölümünde kent yaşamının getireceği sosyal aktivite çeşitliliğinin oluşmadığını göstermektedir. Elbette burada kentlerin sunduğu ya da sunabildiği olanaklar da göz ardı edilmemeli, Erzurum'un mevcut kentsel yapısının da bu sonuç üzerinde etkin olduğu unutulmamalıdır.

Sonuç ve Öneriler

Araştırmanın sonuçları bir bütün olarak değerlendirildiğinde, katılımcıların büyük bölümünün (yaklaşık %90'lık bölümü) on yıldan uzun süredir kentte yaşamalarına karşın, henüz tam anlamıyla kente ve kent yaşamına adapte olamadıkları, dolayısıyla kentsel adaptasyonlarının düşük olduğu görülmektedir. Özellikle, kentleşme düzeyinin tespiti amacıyla yöneltilen sorulara verilen cevaplardaki yığılımlar bu durumu ortaya koyar niteliktedir. Bu düşük adaptasyon düzeyinde, göç ile Erzurum'a gelen nüfusun göç ettikleri kırsal yerleşmeler ile bağlantılarını koparmamış olmaları oldukça önemli bir etmendir.

Farklı nedenler de belirtmiş olmakla birlikte çoğunlukla ekonomik etmenlere bağlı olarak (% 89,6'lık bölümü) kente göç ettiklerini ifade eden katılımcılar, kentte iş (% 55,2) ve ikâmet yeri bulma (% 66,4) konusunda yine yüksek oranlarda hemşehri desteği almışlardır. Bu özellikleri nedeniyle metin içinde "kente göç eden kırsal nüfus" olarak tanımlanan katılımcıların diğer bir önemli özelliği de memleketleriyle süregelen ilişkileridir. Gerçekten de katılımcıların % 82,6'sı yılda bir ya da birkaç kez memleketine gitmekte ve yine % 65,3'lük bölümü ise yılda bir ay ve daha fazla süreyi memleketinde geçirmektedir.

Görüldüğü üzere, katılımcıların çok büyük bölümü kentte yaşamalarına rağmen kırsal alanlarla (memleketleriyle) bağlarını koparmamışlardır. Katılımcıların büyük bölümünün memleketlerinde ev ve gelir getirici mülk sahibi olmaları bu söz konusu bağlılığın nedenlerinin ekonomik temelli olduğunu düşündürmektedir. Nitekim uygulama grubunun % 46,3'lük bölümü memleket ziyaretlerini tatil, dinlenme vb. nedenlere dayandırırken

% 53,7'lik kısmı ise ekonomik nedenler ileri sürmüştür. Zaten belirli sıklıkta memleket ziyaretinde bulunan katılımcıların % 43'lük kesimi doğrudan ürün satışı yolu ile memleketlerinden ekonomik fayda edinmeye devam ettiklerini belirtmişlerdir.

Söz konusu bu ekonomik bağıllık ise, kırsal alanlarla ekonomik ve kültürel birlikteliğin devamına neden olmakta dolayısıyla kente ve kent hayatına adaptasyonu ise olumsuz etkilemektedir. Yapılan analizler, katılımcıların kentsel yaşam memnuniyetleri ile kentte ev sahibi olmaları arasında ise anlamlı ($p<0.05$) ve pozitif bir korelasyon olduğunu göstermektedir.

Kentte yaşamlarına karşın büyük bölümü kırsal alanlarla (memleketleriyle) ekonomik ve sosyo-kültürel bağlarını koparmamış olan katılımcıların % 74,9'unun ise boş vakitlerini kahvehanelerde geçirdiği görülmektedir. Söz konusu yığılımı, kent hayatının önemli getirilerinden biri olarak kabul edilen sosyal aktivite çeşitliliğinin, katılımcılar arasında henüz yaygınlaşmadığı şeklinde değerlendirmek mümkündür.

Sonuç olarak, bu araştırma kapsamında görüşlerine başvuru alan katılımcıların büyük oranda kent yaşamından memnun olmalarına karşın kente tam anlamıyla adapte olduklarını diğer bir deyişle kentleştiklerini ifade etmek mümkün değildir. Araştırmanın kavramsal çerçevesi ile ilgili ülkemizin farklı kentlerinde yapılan yayınlar gözden geçirildiğinde benzer sorunların yaşandığı ve bu sorunların çözümünün uzun zaman alacağı anlaşılmaktadır. Örneğin, Van kentine yönelik kırsal kaynaklı göç (ağırlıklı olarak terör kaynaklı) ve göçmenlerin uyum sürecine yönelik araştırma (Deniz ve Etlan, 2010) ile İzmir'de hemşehri dayanışması ve kent kültürü üzerine etkileri (Altay, 2009) konulu çalışmaların bulgularından, kentlere yönelik kırsal kaynaklı göçlerin ülkemizin özellikle büyük kentlerine doğru yoğun bir şekilde sürdüğü ve ideal kentleşme ve kentleşmenin çoğunlukla gerçekleşemediği anlaşılmaktadır.

Araştırmanın sonuçları, bu alanda yapılacak ayrıntılı ve daha geniş kapsamlı çalışmalara ihtiyaç olduğunu da ortaya koymaktadır. Bir ön çalışma niteliği taşıyan bu araştırma ile elde edilen sonuçların daha geniş kapsamlı araştırmalarla desteklenmesi, daha ayrıntılı sonuçların elde edilmesine olanak sağlayacaktır. Erzurum kentine göç eden kırsal nüfusun kentleşme düzeyleri ve kentsel uyumları ile ilgili olarak yapılacak bu çalışmaların, mekânsal yansımalar dâhil pek çok ayrıntıya ışık tutabileceğini ifade etmek yerinde olacaktır.

Teşekkür:

Coşkun, O., Zaman, S. (2012). Kentlere göç eden kırsal nüfusun kentsel uyumu ve kentleşme düzeyleri üzerine uygulamalı bir araştırma: Erzurum kenti örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 9:1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>.

Anketlerin uygulanmasında gönüllü olarak yardımlarını gördüğümüz öğrencilerimize ve sorulara içtenlikle cevap veren katılımcılara katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

Kaynaklar

Altay, N. (2009). İzmir’de Hemşehri Dayanışmasının Kent Kültürü Üzerindeki Etkileri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniv. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Bal, H. (2008). *Kent Sosyolojisi*, (4. Baskı), Fakülte Kitabevi, Isparta.

Baş, T. (2005). *Anket - Anket Nasıl Hazırlanır? Anket Nasıl Uygulanır? Anket Nasıl Değerlendirilir?*- Seçkin Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara.

Büyüköztürk, Ş. (2004). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, PegemA Yayıncılık, 4.Baskı, Ankara.

Coşkun, O. (2008). “İç Göçler Açısından Erzurum İlinin Analizi”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, sayı: 20, s: 239-266, Erzurum.

Creswell, J.W. (2005). *Educational Research: Planning, Conducting and Evaluating Quantitative and Qualitative Research (2nd ed.)*, NJ: Pearson Education, Inc.

Deniz, O., Etlan, E. (2010). “Kırdan Kente Göç ve Göçmenlerin Uyum Süreci Üzerine Bir Çalışma: Van Örneği”. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. [Bağlantıda]. 6:2. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

Doğanay, H. (1983). *Erzurum’un Şehirsel Fonksiyonları ve Başlıca Plânlama Sorunları*, Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, Erzurum.

Erkan, R. (2004). *Kentleşme ve Sosyal Değişme*, (2. Baskı), Bilimadamı Yayınları, Ankara.

Göney, S. (1995). *Şehir Coğrafyası*, (3. Baskı), İstanbul Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 3908, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul.

Huot, J.L., vd. (2000). *Kentlerin Doğuşu*, (Çev: A.B.Girgin), İmge Kitabevi, Ankara.

Keleş, R. (1998). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*. İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.

Owens, J.E. (2000). *Yunan ve Roma Dünyasında Kent*, (Çev: C.Birsel), Homer Kitabevi, İstanbul.

Tankut, G., vd. (2002). Kentler, Bilim ve Teknik (Yeni Ufuklara) Dergisi, Aralık Sayısı, Ankara.